

TARIM SEKTÖRÜNDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KÜLTÜRÜNÜN GELİŞTİRİLMESİNDE MEDYANIN ETKİSİ

¹Seçkin Akyıldız *, Bülent Çakmak ², Fazilet N. Alayunt ², N. Anıl Karakitapoğlu ¹

¹Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye

²Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, İzmir, Türkiye

Anahtar Kelimeler

Tarım,
6331 Sayılı Kanun,
İş Sağlığı ve Güvenliği,
Medya,
Sosyal Medya.

Özet

Tarım sektörü, ülkemiz genel istihdamının %20 sini oluşturmaktadır. Hizmet sektöründen sonra en büyük sektör olan tarım, aile işletmeciliği ve kayıt dışı çalışma ile 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği kanununda belirtilen kendi nam ve hesabına çalışan sınıfa girdiğinden yasa kapsamı dışında kalmaktadır. Dünya üzerinde en çok çocuk çalışana da sahip olan tarım sektöründe yaşamsal faaliyet alanları ile çalışma alanlarını iç içe geçmiştir. Bu durum özellikle sektör çalışanlarının güvenlik kültürünün geliştirilmesinin önemini artırmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) verilerine göre yaklaşık olarak 1,3 milyar tarım çalışanından her yıl 170 bini ölmekte, büyük bir kısmı da ağır yaralanmalı kazalar geçirmekte ve meslek hastalıklarına yakalanmaktadır. Özellikle tarımsal üretimde hızla gelişen mekanizasyonla birlikte gerçekleşen kazalarda en büyük pay mekanizasyon araçlarına aittir. Bu açıdan çalışanın tehlikeli davranışta bulunması ve tehlikeli durumlara düşmemesi için sürekli olarak eğitilmesi gerekmektedir. Eğitim ihtiyacının karşılanması; sektörün yoğunluğu aile işletmesi olan yapısı ve kayıt dışı çalışma koşulları gibi nedenlerden dolayı büyük önem kazanmıştır. Günümüz medya aygıtlarının etkili kullanımı bu konuda giderek daha fazla önem kazanmıştır. Özellikle sosyal medya araçları öne çıkmaktadır.

IN THE AGRICULTURAL SECTOR, THE IMPACT OF MEDIA ON THE DEVELOPMENT OF OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY CULTURES

¹Seçkin Akyıldız †, Bülent Çakmak ², Fazilet N. Alayunt ², N. Anıl Karakitapoğlu ¹

¹Ege University, Institute of Science, Izmir, Turkey

²Ege University, Faculty of Agriculture, Izmir, Turkey

Keywords

Agriculture,
Law No. 6331,
Occupational Health & Safety,
Media,
Social Media.

Abstract

The overall employment of our country, the agricultural sector makes up 20%. The service sector is the largest sector after agriculture, which works with informal family enterprise, and 6331 as specified in the occupational safety and health law falls into the working class that remains outside the scope of the law. Child workers in the agricultural sector, that has the world's most vital fields of study areas of activities are intertwined. This is particularly the importance of developing a safety culture and increasing of employees in the sectors. According to The International Labour Organization (ILO), each year 170 000, approximately 1.3 billion agricultural workers dying due to accidents and occupational diseases with severe injuries and a large number are caught. Accidents that occur in agricultural production especially in conjunction with the rapidly growing mechanization belongs mechanization. In this respect of the employee must be trained continuously to avoid dangerous conditions and avoid dangerous movements. The fulfillment of training needs; the majority of informal sector has gained importance due to the working conditions and family structure. And for this, effective use of today's media devices has gained more and more importance.

* İlgili yazar: seckinakyildizz@gmail.com, +90-545-230-00-35

† Corresponding Author: seckinakyildizz@gmail.com, +90-545-230-00-35

1. Giriş

Gelişen teknoloji ile birlikte tarımsal çalışma hayatında var olan riskler de değişmektedir. Mekanizasyon, eski risk gruplarını ortadan kaldırırken yeni riskleri çalışma ortamına eklemektedir. İş sağlığı ve güvenliğinin sürdürülebilir olması için bu konudaki algı ve kültürün de oluşturulması ve geliştirilmesi kaçınılmazdır.

İkinci Dünya Savaşı Avrupası'nda mekanize birliklerin kırsal alanlarda intikali sırasında yaşanan kazalar sonucunda tarımsal alanlarda iş güvenliği algısının oluşmaya başladığı görülmektedir (Oden D., 2005). Ülkemiz de de farklı mevzuatlarla izlenen iş güvenliği, 20 Haziran 2012 de yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile çok yönlü olarak koruma altına alınmıştır.

Günümüzde iş sağlığı ve güvenliği için İngilizce başlıklarının ilk harflerinden adını alan 5E sistemi kullanılmaktadır. Bu sistem çalışanların iş kazalarına ve hastalıklara karşı korunması için sürekli tekrar edilen 5 adımdan oluşmaktadır;

- Eğitim (Education): Çalışanlar üzerinde iş sağlığı ve güvenliği konularında farkındalık sağlanması, böylece iyi bir çalışma ortamı ve çevre oluşması açısından önemli bir aşamadır. Eğitim, çalışma ortamındaki güvenlik uygulamaları hakkında çalışanı bilgilendirirken öğrenilenleri özel hayatlarında da uygulayabilme fırsatı sağlar.
- Teşvik (Encouragement): Çalışma ortamının sıkıcı olmadan çekici hale getirilmesinin sağlayan çalışmaları kapsar. Verilen maddi ve manevi teşvikler, iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının kişiler tarafından alışkanlık haline getirilmesini sağlar. Bunun yanı sıra çalışanların işini severek yapmasını, işin daha verimli sonuçlanmasını amaçlar.
- Mühendislik (Engineering): İş sağlığı ve güvenliği için mühendislik hesaplamaları ve uygulamaları güvenli bir çalışma ortamı yaratmak için büyük önem arz eder. Mühendislik tasarımı, iyileştirme, geliştirme, operasyon içeren bu çalışmalar çalışma ortamının daha güvenli olmasını sağlar. Mühendislik uygulamaları kalıcı olması yönü ile de önem taşır.
- Yaptırım (Enforcement): Yaptırımların en önemli amacı güvenliği sağlamak, zararsız ve daha uygun bir çalışma ortamı yaratmaktır.
- Değerlendirme (Evaluation): Eğitim, mühendislik, teşvik ve yaptırımlar iş güvenliği açısından belirli bir çalışma ortamına özgü olan iyileştirmelerin sağlanması için bir bütün olarak düşünülmelidir. Değerlendirme aşaması ise bu iyileştirmelerin çalışma amacına uygunluğunu tespit edilmesi açısından önemlidir.

Türkiye'de 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kendi nam ve hesabına çalışanları kapsamamaktadır. Özellikle aile işletmeler ve kayıt dışı istihdamın yoğun

olduğu tarım sektörü bu açıdan kanun kapsamı dışında kaldığından dolayı çalışan sağlığı ve güvenliği açısından önemli bir boşluk oluşmaktadır.

2. Bilimsel Yazın Taraması

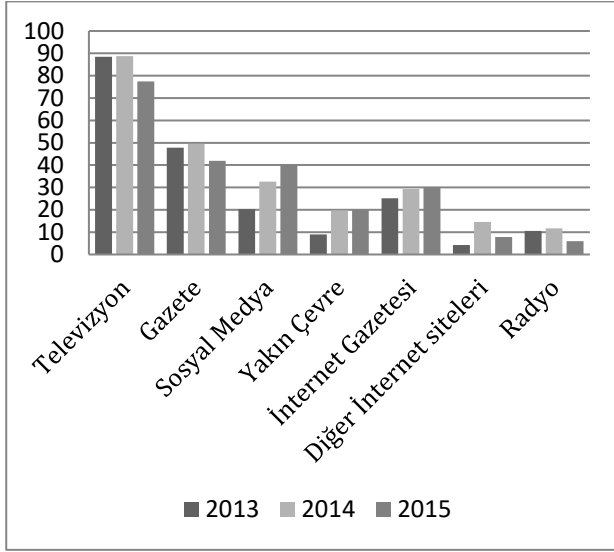
Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Güvenlik Konseyi (National Safety Council) çalışmalarına göre İş kazalarının %18'i mekanik, %19'u çalışan ve %63'ü makina ve çalışan etkileşimlerine dayanmaktadır (Camkurt, 2007).

Dünyada her yıl 170 bin tarım çalışanı hayatını kaybetmektedir ve Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (EUROSTAT) tarafından tarım sektörü en tehlikeli ikinci olarak belirlenmiştir (ILO, 2003). Tarım çalışanları yüksekte çalışma, fiziksel riskler, biyolojik riskler, kimyasal riskler, açık ve kapalı ortamda çalışma, mekanik riskler gibi birçok riskle karşı karşıya kalmaktadır. Tarımda çalışma ve yaşam alanlarının kesin çizgiler ile ayrılabilmesi, çocuk istihdamında %60 ile birinci sırada olması, 5-17 yaş aralığındaki çocukların %59'unun sektör içerisinde tehlike ve çok tehlikeli işlerde çalışıyor olması tarım sektörünün iş güvenliği ve sağlığı açısından özel bir yaklaşıma ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır (ILO, 2010).

Ülkemizde 2016 yılında mevsimlik etkilerden arındırılmış istihdamın %19'u tarım sektörüne aittir (TÜİK, 2016). Hane halkı işgücü anket sonuçlarına bakıldığında tarım sektöründe kayıt dışı istihdam oranı %83,8'dir (TÜİK, 2014). Sektörde çalışan tüm erkeklerin %27,5'i, kadınların ise %3,8'i kayıtlı olarak çalışmaktadır. Bu nedenle tarım çalışanlarının eğitilmesi çok sayıda iş kazasının oluşmasını önleyebilecektir. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun kapsamı dışında kalan tarım çalışanlarına ulaşmak ve onların eğitim ve kültürünün geliştirilmesi sağlamak için kesin bir çözüm olmasa da medya aygıtlarının kullanılması etkili bir araçtır.

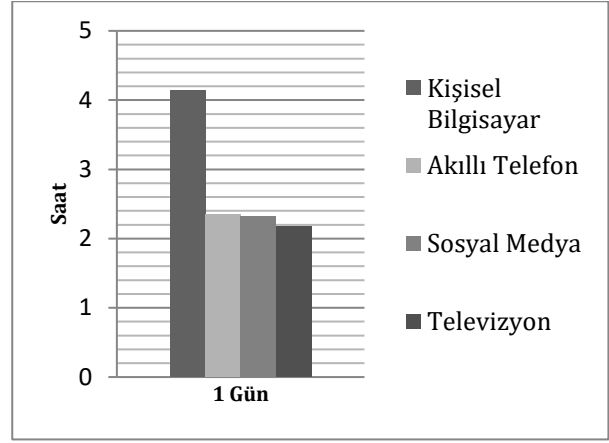
Bu konuda gelişmiş ülkelerde önemli çalışmalar yapılmaktadır. ABD Missouri Eyaleti'nde 2012 yılında National Association of Farm Broadcasting (NAFB) tarafından yapılan bir anket çalışmasında çiftçilerin, hava durumu, güvenlik eğitimi, tarım konferansları gibi birçok alandaki güncel bilgileri mobil cihazlar aracılığı ile aldığı ve gündemi takip ettiği belirlenmiştir. Anket çalışmasının sonucunda katılımcıların %82' sinin gelişmeleri çevrimiçi uygulamalar, internet siteleri ve sosyal medya aracılığı ile haftada en bir kez takip ettiği belirtilmiştir (NAFB, 2012). ABD California Eyaletinde yapılan başka bir çalışmada ise çiftçilerin geleneksel yayım türleri olan dergi ve gazetelere olan güvenin diğer medya aygıtlarına oranla %87 daha fazla olduğunu ortaya koymuştur (Griehop JI, 1999).

Farklı yaş ve eğitim grubuna sahip çalışanın istihdam edildiği tarım sektörüne ulaşmak açısından medya araçlarının daha etkin kullanılması önemlidir. Kadir Has Üniversitesi Türkiye Araştırma Merkezi'nin 2016 yılında yayınlamış olduğu Türkiye Sosyal- Siyasal Eğilimler Araştırması sonuçları ülkemizdeki mevcut eğilimin sosyal medya ve internet gazeteciliği üzerinde yoğunlaştığını göstermektedir (KHÜ, 2016). Bu sonuç ülkemiz insanının da medya araçlarını kullanım eğiliminin değiştiğini göstermektedir. Türkiye'deki 3 yıllık güven eğilimleri göz önüne alındığında, internet bazlı medya aygıtlarına olan güven artarken, ana akım medya aygıtlarına olan güvenin azaldığı görülmektedir (Şekil.1).

Şekil 1. Türkiye'de medyaya 3 yıllık güven yüzdeleri

Günümüzde sosyal medya (Web 2.0) kavramı ve kullanımı önemli bir düzeye ulaşmıştır. We are Social tarafından yapılan "Digital in 2016" araştırmasına göre Türkiye'de aktif internet kullanıcısı 46 milyon, aktif sosyal medya kullanıcısı 42 milyon sayısına ulaşmış, 71 milyon mobil bağlantı ve 36 milyon mobil bağlantı üzerinden sosyal hesap kullanıcısı bulunmaktadır. Ülkemizde birçok kişi birden fazla mobil cihaza sahiptir ve 2-4 saat süre medyayı aktif olarak kullanmaktadır (Şekil.2). Ayrıca günlük medya kullanımında internet ve sosyal medya ile birlikte televizyonun da önemli araç olduğu görülmektedir.

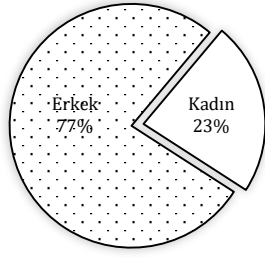
Şekil 2. Türkiye'de aygıt bazlı günlük medya kullanımı

3. Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada, tarım çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği konusunda farkındalığını ve bunun üzerine medyanın etkisini belirleyebilmek üzere anket çalışması yapılmıştır. Hedef kitle olarak örtü altı yetiştiricileri seçilmiştir. Örtü altı (Sera) yetiştirme işi yapan tarım çalışmaları mevsim etkisine maruz kalmadan üretim yapabilmekte ve iş gereği teknolojik araç ve ekipmanları tarla tarımı yapan çalışanlara oranla daha fazla kullanmaktadırlar. Araştırma, Türkiye seracılığının 13,5 bin dekar alan ile toplam örtü altı yetiştiricilikten 2,3% paya sahip olan İzmir ilinde gerçekleştirmiştir. Çalışma uzayı İzmir ilinde toplam 1435 adet örtü altı yetiştiricilik yapan işletmeden kadın ve erkek 83 gönüllü tarım çalışanından oluşmuştur (TÜİK, 2016). Çalışma için örtü altı yetiştiriciliğin yaygın olarak yapıldığı Urla ve Menderes ilçelerindeki işletmeler tercih edilmiştir. Seraların seçilmesinin diğer nedeni 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun kapsamı dışında kalan aile işletmelerinden oluşmasıdır. Anket soruları içerik olarak 6331 sayılı iş kanununu kapsamını dışında kalan işletmelerin belirlenmesi için mülkiyet durumuna yönelik ve çalışanların ailesel bağlarını hedef almıştır. Bunun yanı sıra "Tarımsal alanda yeni bilgileri edindiğiniz kaynaklar nelerdir?", " Tarımsal alanda yayın yapan kuruluşları takip ediyor musunuz ?" sorularını ve " Medya kullanımında tercih ettiğiniz aygıtlar nelerdir?" gibi açık uçlu soruları da içermektedir. Çalışma 14 soruluk forma bağlı kalınarak yüz yüze görüşme yöntemi ile yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar, Türkiye genelinde yapılmış olan çalışmaların sonuçlarıyla birlikte irdelenmiştir.

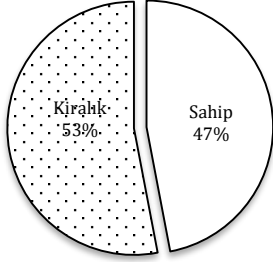
4. Araştırma Bulguları

Anket katılan gönüllü tarım çalışanlarının % 23'ü kadın çalışandır (Şekil.3). Örnek uzayında çocuk çalışan belirlenmemiştir.

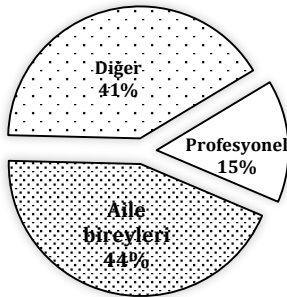
Şekil 3. Cinsiyet yüzdeleri

Çalışmaya katılanları % 47'si kendi toprağını işlemekte ve üretim yapmaktadır. Diğerleri ise kendi topraklarına ek olarak veya başkasının toprağını kiralarak üretim yapmaktadır (Şekil.4). Elde edilen verilere göre kiralık ve sahip statüsündeki her çalışanın küçük aile işletmesi tipinde üretim yaptığı belirlenmiştir.

Şekil 4. Toprak mülkiyeti yüzdeleri

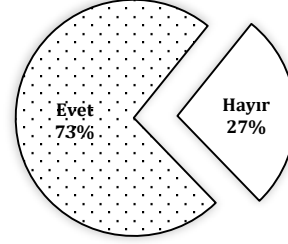
Anket çalışmasında çalışmaya katılan tarım çalışanların sektörle ilgili yenilikleri öğrenme kaynakları ve eğilimleri de belirlenmiştir. Elde edilen sonuca göre anket uzayını oluşturan katılımcılar büyük çoğunluğu öncelikle aile bireylerinden bilgi almaya çalışmakta, sonuç alamazlarsa diğer örtü altı yetiştiricilerden bilgi aldıkları da anlaşılmaktadır. Profesyonel yardıma ulaşma ise düşük seviye gerçekleşmektedir (Şekil.5).

Şekil 5. Yenilikleri öğrenme eğilimleri

Çalışmaya katılan tarım çalışanlarının büyük çoğunluğu tarımsal yayın yapan medya araçlarını takip ettiklerini belirtmişlerdir (Şekil.6). Takip edilen

medya araçları arasında televizyon ilk sırayı alırken internet araçlarının kullanımının da hızla arttığı belirlenmiştir.

Şekil 6. Tarımsal medya takip yüzdeleri

5. Sonuç ve Tartışma

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun kendi nam ve hesabına çalışanları kapsam dışında bırakması nedeniyle oluşan açığın özellikle tarım sektöründe olumsuz etkilerinin sürmesi öngörülmektedir. Diğer yandan kayıt dışı istihdam sorununun çözülmesi, sektör çalışanlarının bilinç düzeyinin yükseltilmesi günümüz medya araçlarının kullanılmasıyla daha hızlı ve etkin şekilde yapılabilecektir. Bu amaçla sektöre uygun düzenlemelerin hızlı bir şekilde yapılması önemli ve öncelikli konular olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada örnek uzayı içinde belirgin bir çocuk çalışan olgusuna rastlanmasa da sektörde bu sorunun olduğu bilinmektedir. Özellikle çocuk istihdamının, kayıt dışı çalışmanın ve aile işletmelerinin çokluğu, sosyal yaşam ve çalışma alanlarının kesin çizgilerle ayrılamaması bu düzenlemeye daha büyük bir önem kazandırmaktadır.

Sosyal medya ve internet medyasının kullanımının özellikle akıllı cihazlarla birlikte hayatımızdaki yeri tartışılmaz bir gerçektir. Türkiye'de medya güveninde izlenen değişim ve hareket çok dinamik bir yapıya kavuşmuştur. Özellikle tarım çalışanlarının bu tür medya araçlarına zaman içinde daha çok başvuracağı öngörülmektedir.

Elde edilen veriler tarım çalışanlarının gelişmeleri ve yenilikleri öğrenmede profesyonel çözümlere ulaşmada hem maliyet hem de ulaşılabilirlik açısından zorluk yaşadıklarının göstermiştir. Bu zorlukları aşıldığında veya azaltıldığında, özellikle iş sağlığı ve güvenliği kültürü başta olmak üzere algı ve uygulama düzeyi değişecektir. Bu amaçla gerekli iş güvenlik eğitimleri ve öz denetim önerileri kanun dışında kalan bu kitlenin bilgilendirilmesi açısından medya aygıtlarının uygun ve uzmanlık düzeyinde kullanılması önemlidir. Özellikle mesleki alanda yayın yapmakta olan kuruluşların iş sağlığı ve güvenliği alanına daha fazla yoğunlaşmaları gerekmektedir. Reaktif olarak ölümlü ve özellikle çok haberli kazaların haber olması yerine, öngörülü ve iş sağlığı ve güvenliğini geliştirmeye yönelik habercilik

anlayışına benimsenmelidir.

Mevcut şartlar altında iş kazaları, meslek hastalıkları ve çalışma ortamından kaynaklanan hastalıklardan korunma konusunda tarımsal alanda yayım yapma ve tarım çalışanlarına daha etkin bir biçimde bilgilendirme en öncelikli konudur. Çalışanın doğru ve günce bilgiye ulaşması öncelikle medya kuruluşlarının ve konusunda uzmanlaşmış bilim insanlarının birlikte çalışması ve doğru araçları en şekilde kullanması gerekmektedir. Bu araçlar arasında bilginin çalışanlara ulaşabilmesi için internet medyası ve sosyal medya kavramlarının oldukça kullanışlı olduğu görülmektedir. Böylece aile yaşamı ile çalışma alanını ayırmanın tam olarak yapılamadığı bu sektörde iş güvenliği kültürünün geliştirilmesi ve mağduriyetlerin azalması sağlanabilecektir. Güvenlik anlayışının günlük hayata uygulanması ve ömür boyu öğrenme davranışının geliştirilmesi özellikle tarım sektörü için kritik bir ihtiyaçtır.

Conflict of Interest / Çıkar Çatışması

Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

No conflict of interest was declared by the authors.

Kaynaklar

Griesshop JJ, 1999. Health and safety communication in the workplace: a case study of California farmers. J Appl Commun. 83: 7- 21.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 2012. Kanun No: 6331, Ankara.

International Labour Organization, 2003. Safety in Numbers, Geneva.

International Labour Organization, 2010. Accelerating Action Against Child Labour - Global Report under the follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work, Geneva.

Kadir Has Üniversitesi Türkiye Araştırma Merkezi, 2016. Türkiye Sosyal- Siyasal Eğilimler Araştırması.

Camkurt M. Z., 2007. "İşyeri Çalışma Sistemi Ve İşyeri Fiziksel Faktörlerinin İş Kazaları Üzerindeki Etkisi", Tühis İş Hukuku Ve İktisat Dergisi, C:20, S:6, C:21, S.1, Ankara: S.81.

Murphy Dj, 1992. Safety And Health For Production Agriculture. Asae Textbook No. 5. St. Joseph, Mı: American Society Of Agricultural Engineers.

National Association of Farm Broadcasting, 2012. National Study says Ag producers retain Two Favored Media Sources, Platte City, Missouri.

Oden D., 2005. Selling safety: the farm safety movement's emergence and evolution from 1940-1975.

Singer E, Endreny Pm., 1994. Reporting On Risk: How The Mass Media Portray Accidents, Diseases, Disasters, And Other Hazards. New York: Russell Sage Foundation.

We Are Social "Digital in 2016" Raporu [Http://Wearesocial.Com/Uk/Special-Reports/Digital-İn-2016](http://Wearesocial.Com/Uk/Special-Reports/Digital-İn-2016) Erişim Tarihi 4.9.2016.